

Històries, llegendes cultes, costumari i anecdotari gavanencs

Josep Campmany.

Associació d'Amics del Museu de Gavà.

La singularitat d'una comunitat local ve definida per petits i de vegades imperceptibles fets que van configurant un patrimoni immaterial col·lectiu i compartit. Aquesta memòria local, passada de generació en generació, constitueix, quan es divulga i és adoptada i coneguda pels nouvinguts a la comunitat, una poderosa eina d'integració social, de pertinença i d'arrelament. Les persones, com a éssers socials, necessitem aquest tipus de petits referents col·lectius per sentir-nos membres d'un determinat grup, en aquest cas, municipi.

És evident que l'actual marc metropolità, amb migracions ràpides i moviments ràpids de població no constitueix el marc adient per generar històries, llegendes, costums o anècdotes locals. No obstant això, aquest tipus de relats existeixen, i se'n continuen creant: són les denominades llegendes urbanes.

A banda dels costums reculats, que amb més o menys fortuna han arribat fins a nosaltres, hi ha també un grapat de relats, alguns basats en fets històrics, d'altres de creació culta, que ens singularitzen com a poble, i que ens diferencien del veïnat. A més d'aquests relats, que conformaven l'imaginari d'un poble eminentment pagès, hi ha també un seguit de costums, relacionats amb el cicle agrícola que dominava la vida local fins al segle XX, i que van ser recollits pels estudiosos etnològics. I, finalment, hi ha un seguit d'anècdotes, de petits fets, que conformen també l'imaginari local. Alguns tenen un origen pagès, però d'altres són ben actuals.

En aquest article en recollim unes quantes, aprofitant els treballs de camp i les publicacions fetes per etnògrafs com Amades o Puig i Estapé, aquest darrer amb força articles sobre el nostre municipi.

Deixem de banda, voluntàriament, la Tornaboda, perquè ja ha estat abastament estudiada i objecte de publicacions especialitzades, així com d'altres anècdotes o fets artificialment creats als anys seixanta i divulgats a través de la premsa local. Un recull complet, que abasta també les terres veïnes i el Garraf, es pot trobar en un treball inèdit però consultable a internet elaborat ja fa força anys.¹

En aquesta comunicació ens centrarem en tres fets o situacions històriques que han generat relats de caire llegendari; en dues llegendes cultes que expliquen la troballa de la Mare de Déu de Bruguers i de la campana de Sant Pere de Gavà; en diversos costums agraris recollits per Amades, fent especial èmfasi en dos costums molt específics relatats amb tot detall per Puig i Estapé (els Micolaus i les Llúcies, i els pans de Sant Nicasi) i finalment fem un recull d'una desena d'anècdotes que es poden trobar encara avui en tertúlies o converses locals.

FETS HISTÒRICS ESDEVINGUTS LLEGENDA

El boscatèr negre. *«Al final del carrer de Sant Pere hi havia una masia on habitava un personatge feréstec; era llenyataire, i li deien el boscatèr negre. Tenia dos fills i una dona escarransida. Un dia que la mare es despistà, i els fills entremaliats baixaren a la bodega i tastaren el vi del pare. Quan arribà i veié el que havien fet, boig de ràbia, els enxufà a la boca dels barrils, i els va fer beure fins que moriren ofegats. Fugí*

¹ Josep Campmany, *Recull de folclore gavanenc. Llegendes, anècdotes, dites i refranys, costums antics, balls i cançons, diades i festivitats*, Gavà 1998, http://centrestudis.gava.ppe.entitats.diba.cat/diba_document/recull-de-folclore-gavanenc/ [consultat el setembre de 2017].

El Boscater Negre

a les muntanyes, on diuen que encara s'amaga per agafar els nens que de nit van pel bosc».²

Aquesta contalla té uns orígens històrics.³ A finals del segle XVIII, seguint els aires de la Revolució Francesa, el regidor degà de l'Ajuntament (càrrec assimilable a l'actual alcalde), Antoni Molet, boscater de professió, s'enfrontà als barons i protagonitzà una sonada resistència contra els usos senyorials en defensa del caràcter popular d'elecció dels càrrecs municipals. Amb la Guerra del Francès, aquesta postura es concretà en la municipalització dels delmes i la pràctica abolicció del règim senyorial a Gavà durant un parell d'anys. Amb la fi de la guerra i la reimposició de la monarquia absolutista de Ferran VII, i amb ella el règim senyorial, aquest episodi es convertí en un fet legendari, elevant a la categoria de malfactor mític el boscater que va gosar enfrontar-se als barons.

La cova del Cingle, niu de Diners o Cova de la moneda.

«Tapada actualment per l'abocador del Garraf, hi havia antigament una cova anomenada pels excursionistes Cova del Cingle. La gent de Gavà, però, també l'anomenava Cova dels Diners o Cova de la Moneda, ja que es deia que allí s'hi amagaven els bandolers per fabricar moneda falsa».

La toponímia normalment fixa singularitats geogràfiques, però també circumstàncies històriques. En aquest cas, es tracta d'una petita cavitat de 10 metres de recorregut coneguda com a cau de la Moneda o cova dels Diners, perquè, diuen, s'hi feia moneda falsa. De tots és sabut que el Garraf, per la seva natura càrstica, és un niu de múltiples

coves i avencs. El seu ús com a alberg humà es remunta als temps més remots, i en totes les èpoques les coves han hostatjat, temporalment o de forma permanent, comunitats humanes, ja sigui residents o passavolants, com pastors, contrabandistes o bandolers.⁴ En aquest sentit, era habitual als segles XVI, XVII i XVIII l'existència de tallers secrets on es fabricava moneda falsa, l'anomenada «moneda boscatera», feta a partir d'aliatges falsificats o retallant peces autèntiques. No hi ha documents històrics que provin que en aquesta cova del Garraf se'n fessin, però si que se n'ha documentat en altres coves del massís.⁵

El bombardeig de la fàbrica Roca. *«Durant la guerra d'Espanya, els treballadors es quedaren amb la fàbrica Roca Radiadors, en fugir els seus amos a la zona franquista. Algunes nits, un hidroavió solitari venia planejant, des de l'illa de Mallorca, a bombardejar la fàbrica, on s'hi fabricava material de guerra. La gent deia que l'avió era pilotat pel fill dels amos de la fàbrica».*

Bombardeig de la fàbrica Roca el 1938

Gavà va patir diversos bombardejos durant la guerra d'Espanya, especialment el juliol de 1938. L'objectiu d'aquests era la fàbrica Roca Radiadors, convertida en indústria de guerra. La població estava sorpresa pel fet que l'enemic conegués on s'havia de bombardejar. Un dels avions que apareixia de tant en tant era un hidroavió armat amb metralladores, que col·loquialment denominaven "Isidro", a partir de la deformació de la pronúncia catalana del mot "hidro". El fet que els Roca haguessin fugit a la zona nacional, va alimentar conjectures i rumors, fins que es va arribar a consolidar l'ocurrència que eren els mateixos Roca que pilotaven l'«Isidro», per castigar els obrers que els havien pres la fàbrica. Aquesta llegenda

² Marian Colomé. «Un tràgic succés ocorregut en les acaballes del segle XVIII», *Brugués* 152 (novembre 1971) 15.

³ Josep Campmany. «Municipalització del delme de Gavà i conflicte amb els barons d'Eramprunyà (1808-1810). La guerra del francès en el marc de la resistència antisenyorial», *La guerra del francès als territoris de parla catalana*, Ed. Afers, Catarroja-Barcelona, 2011, p. 179.

⁴ Gener Aymamí i Joan Pallarès. «El trogloditisme al Penedès: les coves d'aprofitament estratègic», *Miscel·lània Penedesenca*, 20 (1994) 197.

⁵ Sandra Gómez, Lucía Villaescusa, Montserrat Sanz, Joan Daura, Àngel Rubio, María Clua, Joan Budó, Josep Campmany, Sònia Gabriel. «El litoral catalán a mediados del siglo XVI: lectura arqueológica de la cova del ramal de la Raconada (Castelldefels)», *V Congrés d'Arqueologia medieval i moderna a Catalunya Barcelona, 22-25 de maig de 2014. Actes*. Vol. II, p. 965.

urbana, de creació relativament recent, no té cap base històrica, ja que els Roca ni van participar activament en el conflicte (es van exiliar a França i Argentina) ni tenien cap familiar aviador, a més del fet que els aparells que bombardejaven la costa catalana eren els de l'aviació italiana feixista

LLEGENDES CULTES

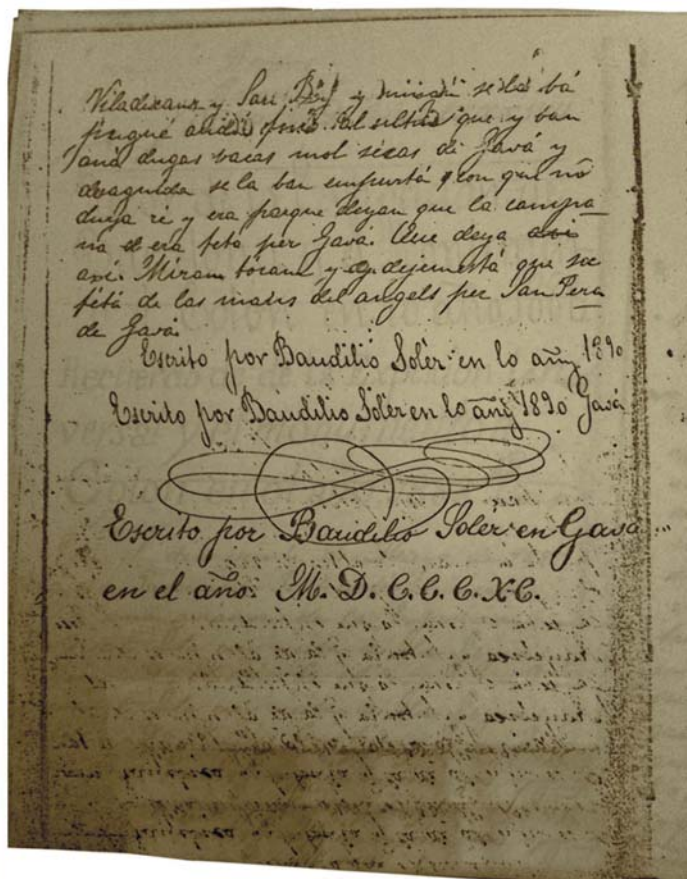
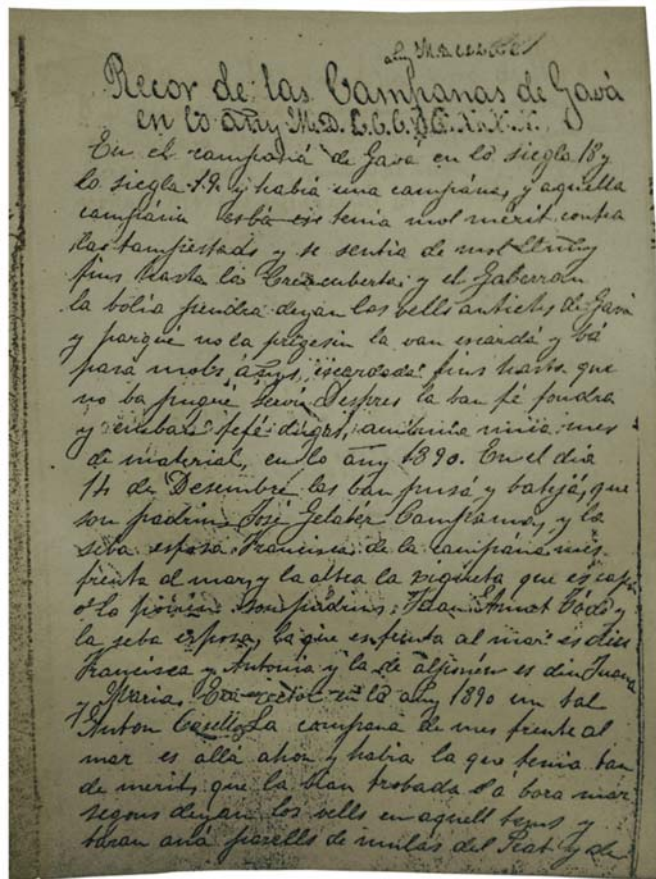
Un altre tipus de llegendes locals té un origen religiós, vinculat amb els sants venerats al municipi. En aquest cas, a banda de les pròpies llegendes dels sants que ens han pervingut gràcies a la *Llegenda àuria* de Jaume de Voràgine,⁶ cada poble particularitzava el motiu pel qual allà es venerava un sant o santa i no un altre. Alguns d'aquests relats foren inventats seguint un patró. Així, per exemple, és molt habitual que les marededéus trobades ho fossin per un pastor, imatge terrenal del Bon Pastor evangèlic, entenen els pastors com individus purs i no contaminats per la degradació dels que viuen en ciutats. Pel que fa al patró del poble, Sant Pere, per la seva condició de pescador és protagonista de llegendes en què el mar apareix sempre en primer terme.

La campana de Sant Pere. La llegenda explica per què Sant Pere és patró de Gavà. Es refereix a la campana del campanar de l'església, que.: «tenia tan de mèrits que l'havien trobat a la vora del mar segons deien els vells en aquells temps i hi varen anar parells de mules del Prat i de Viladecans i Sant Boi i ningú se la va poder endur fins al moment que hi van anar dues vaques molt seques de Gavà, i tot seguit se la van emportar com qui no duia res. I era perquè deien que la campana era feta per Gavà, ja que deia així: Mira'm toca'm i deixa'm estar, que sóc feta de les mans dels àngels per a San Pere de Gavà».⁷

Aquesta llegenda té un origen local, no n'hem sabut trobar paral·lels en altres terres. La primera vegada que sabem que es va posar per escrit ho va fer un pagès il·lustrat de finals del XIX, Baldiri Soler, que la copiava «segons deien els vells». Tenia, per tant, tradició oral. La llegenda va ser després publicada per Antoni Tarrida al periòdic *Brugués* el 1971, que hi afegí la descoberta per uns pescadors,⁸ i després recreada el 2011 per Ricardo Alcántara i Júlia Muñoz.⁹

El primer manuscrit conegut que recull la llegenda

6 Jacopo da Varazze o da Varagine, conegut també en català com a Jaume de Voràgine (Varazze, ca. 1230 - Gènova, 1298) va ser un frare dominic, arquebisbe de Gènova i autor de la *Legenda sanctorum* o *Llegenda Àuria*, la més cèlebre recopilació de llegendes pietoses sobre vides de sants. Fou una de les obres més conegudes de l'Edat mitjana europea i va influir en la iconografia pictòrica i escultòrica de temàtica religiosa.

7 Baldiri Soler Tomàs, *Diari manuscrit*, f. 28v, 29r. N'hi ha còpia a la col·lecció personal de l'autor.

8 Antoni Tarrida. «Sant Pere de Gavà, una paròquia mil·lenària». *Brugués*, 150 (juny-juliol 1971) 13.

9 Ricardo Alcántara i Júlia Muñoz, *La campana de Sant Pere de Gavà*. Ajuntament de Gavà, 2011, col·lecció Xerínolis.

La imatge de la Mare de Déu de Bruguers a inicis segle XX amb el braç trencat

Trobada de la Mare de Déu de Bruguers. Diu la llegenda que «la imatge va ser trobada per un pastor en una cova. En veure-la, la va agafar per ensenyar-la als amics. Però en arribar al poble, ja no la tenia. L'endemà la tornà a trobar al mateix lloc, i la va tornar a agafar, aquest cop lligada pel braç a la bossa. Un cop a Gavà, havia tornat a desaparèixer: només el tros de braç trencat seguia lligat a la bossa. Com que era voluntat divina que es quedés a la muntanya, els veïns li edificaren allí l'ermita. I per aquest motiu, la imatge venerada només té un braç».

Aquesta llegenda apareix publicada per primer cop al llibre del pare Narcís Camós, a mitjan segle XVII¹⁰. La descoberta de la marededéu per part d'un pastor en una cova és comuna a moltes altres marededéus trobades, tot i que en el nostre cas es particularitza per tal d'explicar la manca d'un braç de la imatge d'alabastre (encarregada el 1387 pels Marc). Aquest braç for restituit a la imatge en una restauració feta cap al 1960, però les fotografies d'inicis de segle XX ens mostren la imatge original. Creiem que es tracta d'una llegenda d'origen culte, probablement inventada pel propi pare Camós, ja que no n'esmenta la font.

COSTUMARI LOCAL

A banda de les llegendes abans esmentades, els etnògrafs d'inicis de segle XX van documentar a Gavà diversos costums i tradicions, la major part dels quals relacionats amb el cicle agrari. Mereixen tot i això més atenció tres costums estudiats per Pere Maria Puig Estapé: el dels pans de Sant Nicasi, i el dels Micolaus i Llúcies.¹¹

Els pans de Sant Nicasi. És una tradició local molt arrelada el fabricar uns panets especials per la diada de Sant Nicasi, fets amb matafaluga i altres herbes aromàtiques, amb la creença que protegeixen contra les malalties contagioses. Per fer aquests pans, cada veí donava una part de la farina, menys els pobres, que rebien el pa de franc.¹²

El pa de sant Nicasi

Aquest costum immemorial es remunta a l'entronització de Sant Nicasi com a copatró de Gavà, després de l'epidèmia de pesta negra de 1651-52. El primer esment a un altar de Sant Nicasi a l'església parroquial és del 1662. Posteriorment, el culte aniria agafant empenta, ja que l'administració que el portava estava formada pels joves solters de la població. Ells organitzaven els balls i les portacions religioses, que a finals del segle XIX es van laïcitzar, esdevenint una festa més profana que religiosa, amb grans balls de societat i diversos esdeveniments festius. Una de les missions de la colla organitzadora era captar per les cases una mica de farina, i després pastar-la, coure el pa i repartir-lo. Va ser recollida per escrit per l'estudiós arenenc Pere Màrtir Puig i Estapé, que el va publicar al periòdic local *L'Aramprunyà* el 1922.

Els Micolaus. A Gavà, per Sant Nicolau (6 de desembre), era costum que els nens es disfressessin de bisbe i anessin per les cases recaptant dolços i caramels, a canvi de cantar una cançó, que començava: «Violet Sant Pere, violet Sant Pau, la caputxa em queia, la caputxa em cau, per Sant Nicolau, si us plau». Aquesta festa se celebrava el dia 6 de desembre. S'anomenaven "Els Micolaus", degeneració de la paraula "Nicolau".¹³

Aquesta és una tradició que encara està vigent en alguns països nòrdics, i forma part del cicle festiu que comença al Nadal i acaba al Carnestoltes. A Gavà se celebrava a principis de segle XX, tot i que no sabem si era genuïna o si s'havia importat d'altres cultures. La celebració que hem pogut documentar verbalment corresponia a una iniciativa de l'Ateneu Popular,¹⁴ entitat lligada a la Lliga Regionalista, que promovia la recuperació –de vegades impoentant-les– de costums i tradicions catalanes.

Santa Llúcia. Antigament, per la diada de Santa Llúcia, el 13 de desembre, era tradició entre les noies de Gavà de passejar-se disfressades per les cases tot cantant els goigs de la santa i demanant a canvi confits i dolços. Aquestes colles de noies s'anomenaven «les Llúcies».¹⁵

10 Narcís Camós. *Jardín de Maria plantado en el Principado de Cataluña*, Barcelona 1657, f. 59-60.

11 Pere Màrtir Puig Estapé, «Costums típiques en el Baix Llobregat», *Jochs florals organitzats per La Unió Social de Cornellà de Llobregat*. Barcelona, 1917, Impremta La Renaixensa, p. 185-198. Aquest recull fou publicat parcialment al periòdic local *L'Aramprunyà* i a la revista *Catalana*. També conté una descripció de la Tornaboda que havia publicat el mateix autor a *La Renaixença*: «L'Aplega i la Tornaboda», *La Renaixensa*, Barcelona, 1903, 3 de març de 1903, edició del vespre, 4 de març de 1903, edició de matí i 4 de març de 1903, edició de vespre, 5 de març de 1903, edició de matí. «La Tornaboda», *La Renaixensa*, Barcelona, 22 de febrer de 1904 (edició vespre).

12 Pere Màrtir Puig Estapé, «Lo Pa de Sant Nicasi. Costums de Gavà», *L'Aramprunyà* 6 (juliol 1922) 4, 7 (agost 1922) 1.

13 Pere Màrtir Puig Estapé. «Micolaus i Llúcies. Costums tradicionals». *Catalana. Revista setmanal*, 38 (22 desembre 1918) 434-437.

14 Testimoni recollit oralment de Benita Torrents Tintoré el 1993.

15 Pere Màrtir Puig Estapé. «Micolaus i Llúcies. Costums tradicionals». *Catalana. Revista setmanal*, 38 (22 desembre 1918) 434-437.

Igual que la tradició dels Micolaus, també està documentada entorn de l'Ateneu Popular.¹⁶

Una altra singularitat la protagonitza l'existència de curanderes. Aquests personatges, típics d'una societat preindustrial, eren també referents abans que s'establissin les farmàcies locals. La primera farmàcia a Gavà la documentem a inicis del segle XX. D'abans, ens en queden records, com el recollit per Josep Soler Vidal.

Les Llúcies, segons el costumari català de Joan Amades

Remeis. A Gavà era costum curar el mal de la desfeta (infecció a la vista, probablement conjuntivitis) amb una oració recitada per una sanadora, i que feia: «Desfeta, què fas aquí? Estic aquí, que Déu m'ha feta. Com pots dir que Déu t'ha feta, si Déu no fa cap cosa mal feta? Santa Llúcia, Santa Càndia, mare de Sant Pau: la ben dita, la ben nada, la ben nomenada. Per què li diuen la ben dita, per què li diuen la ben nada? Perquè cura de pestes i desfetes a tothom. Clara la lluna, clar el sol, clara la vista del que cerca consol. Si Déu vol».¹⁷

Un costum molt arrelat, a Gavà i Viladecans, era el d'anar a pescar anguiles a la Murtra el dia primer d'agost.¹⁸ L'origen es troba en una antiga tradició medieval, documentada per primer cop cap a l'any 1685 en un plet relatiu als estanys del Remolar i la Murtra, en què s'indica que són vedats de caça, propietat dels barons, i que només es permet als vilatans d'anar a pescar anguiles als estanys «per pasqüetes i no altrament».¹⁹

La diada de la Murtra. Cada any, el primer d'agost, era tradició a Gavà anar en romeria fins la llacuna de la Murtra, entre Gavà i Viladecans, i pescar-hi, sense traves dels barons, una determinada espècie aquàtica molt deliciosa al paladar. Era l'anguila, amb la que després es feien suculentos arrossades allà mateix.

Altres costums foren recopilats per Joan Amades, i van ser publicats al Costumari Català. Corresponen a les informacions recollides dels vilatans en la missió que va realitzar a Gavà, l'any 1931.²⁰

Dijous Sant. Era costum que la processó de Dijous Sant recorregués els principals carrers del poble. Arribada a un camp d'oliveres, Jesús i els seus deixebles s'asseien una estona, després de la qual venia Judes, besava el Mestre i, seguidament, els armats prenen i lligaven a Jesús. Després, la processó continuava.

Se sap que a inicis del segle XX es va organitzar aquesta representació, de la qual en queden algunes fotografies. Més que una tradició, sembla que va ser un esdeveniment patrocinat pels Lluch, i que Amades va recollir-ne el testimoni a partir de les fotos que li van ensenyar.²¹

Diada de la Murtra

Foto d'inicis del segle XIX que podia haver inspirat el suposat costum descrit per Amades

16 Testimoni recollit oralment de Benita Torrents Tintoré el 1993, que recorda haver fet de Llúcia quan tenia l'edat de fer la comunió, cap als 7 anys (1918).

17 Josep Soler Vidal. «Oracions per a guarir les desfetes», *La Sentiu* 6 (juliol 1984) 18.

18 Àngel Domínguez, «De pasqües: anguiles i llibertat», *Brugués*, núm. 3, juliol-agost 1982, p. 10.

19 AHCB, Arxiu del Veguer, Processos, sèrie XXXVII, núm. 2221.

20 Joan Amades. *Costumari Català*, Barcelona 1982-1983, vol I, pàgs. 210, 249, 262, 690, 691, vol II, pàgs. 36, 84, 85, 104, 226, 369, 377, 378, 379, 384, 385, 480, 775, 943, vol. III, pàgs. 218, 722, 723, 844, vol. IV, pàgs. 171, 295, 391, 409, vol. V, pàg. 216.

21 Mireia Valentí Zurriaga, *L'Abans. Gavà. Recull gràfic 1880-1965*, Efadós, Barcelona, 2002, p. 221.

La resta de costums formen part dels costums d'una societat agrícola, que la industrialització va relegar a l'oblit.

Remeis. A la zona muntanyenca de Gavà era típic obtenir mel d'abella. La saviesa local popular aconsellava, per evitar les picades de les abelles mentre es recollia la mel, cantar una cançó que feia: «Demà som divendres, que tu ja ho saps; encara que vulguis, no em picaràs».

La sega. Antigament, Gavà era un poble agrícola, i el principal producte era el blat. Amb les primeres espigues segades, les mestresses de Gavà corrien a moldre els grans en un morter casolà i feien un pa que, el mateix dia al vespre, era menjat per la colla de segadors després d'ésser beneït per l'amo o cap de colla. Això es feia per celebrar l'arribada de la collita.

Sant Joan. La nit de Sant Joan és una nit màgica, on plantes i animals es diu que tenen propietats especials i miraculoses. A Gavà, antigament, es creia que en aquesta nit els corbs tenien una propietat: si se'ls seguia conduïen a trobar tresors amagats.

La darrera garba. Després de segar el blat, a Gavà hi havia el costum de deixar una garba sense tallar, amb la creença que s'hi refugiarien totes les salvatgines i animals dolents. Després d'una setmana, aquesta darrera garba sense segar es cremava amb els animals a dins.

Primavera. A Gavà, en arribar la primavera, s'adornaven els ruscus d'abelles amb cintes de colors que voleïaven al vent. Això es feia per alegrar les abelles, avisant-les que venia el bon temps, i aconseguir així que la mel fos més bona.

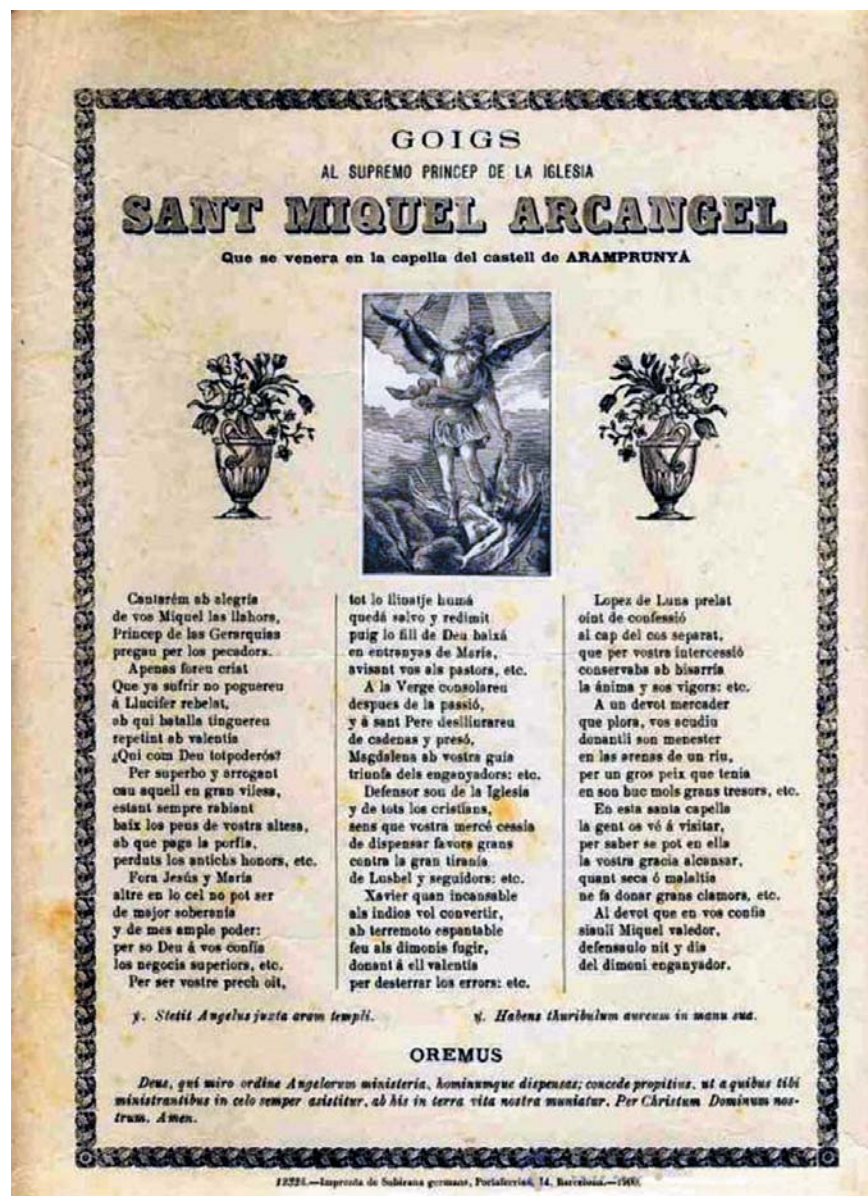
Mals esperits. Sant Miquel, patró de l'ermita del castell d'Eramprunyà, és un dels arcàngels guerrers contra el maligne. Per aquest motiu, en la festa de la seva diada, després del tradicional aplec i missa

al castell, el capellà beneïa uns objectes que, es creia, tenien la propietat d'allunyar els mals esperits de les cases que es guardaven. Aquests objectes eren canyes en forma de llança, que es guardaven a casa durant tot l'any.

El Part. Abans, el moment de tenir fills era molt delicat, a causa de la manca d'atencions mèdiques. Per tal de protegir els nounats i la mare partera, era costum anar a peu fins l'ermita de Sant Ramon de les Golbes i posar-li un ciri.

Primeres espigues. Cada any, tot just començada la sega, els segadors de Gavà es lligaven les primeres espigues tallades al cinturó o a la faixa, amb la creença que els protegien contra els talls, molt freqüents mentre se segava.

Tots Sants. Era costum el dia de Tots Sants que els nens de Gavà anessin per les cases recaptant cinc cèntims. El motiu era resar un Parnostre per l'ànima dels difunts.

Goigs de Sant Miquel
d'Eramprunyà

ANÈCDOTES URBANES

Finalment, i per acabar aquest recull, esmentarem una sèrie del que hem anomenat «llegendes urbanes» perquè formen part de l'imaginari local urbà.

Les entranyes d'Eramprunyà. *Diu la gent que a les entranyes d'Eramprunya, a sota el castell, s'obre un passadís subterrani que travessa les muntanyes i va a parar al castell de Castelldefels. El passadís era usat pels senyors del castell de Castelldefels per entrar-hi o fugir sense ser vistos, i amagar-se a Eramprunyà on, aleshores, hi havia només una simple torre de defensa.*

Aquest passadís és una fabulació, però l'autor coneix persones que juren i perjuren que, de petits, van pujar al castell i van veure aquest túnel. És per tant una llegenda contemporània, però que ha fet fortuna, i que a més lliga amb el fet que els dos castells eren propietat dels mateixos barons i els seus hereus, com els Girona.

El Déu de Gavà. A Gavà hi havia fa cent anys una persona a qui tothom coneixia com «el Déu de Gavà». Ell mateix, on anava, es deia «el Déu de Gavà», perquè era un tractant de bestiar que es movia molt per les fires i era molt conegut. Es deia Miquel Selma, i la seva bonhomia, i el fet que solia fiar a clients amb problemes econòmics, feia que se'l conegués amb aquest sobrenom.²²

La plaça de la Bogeria. *A Gavà hi ha una plaça, al carrer de Sant Nicasi, que s'anomena de la Bogeria. Perquè antigament hi havia un safareig on les dones acostumaven a fer molt de xivarri.*²³

Plaça de la Bogeria

El soterrani de l'ermita de Bruguers. *Dins de la casa de l'ermità de Bruguers hi ha excavada una habitació o bodega a la que s'accedeix per una entrada dissimulada al terra de la casa. Probablement, servia per amagar els productes de contraban.*²⁴

L'existència d'aquest soterrani és certa, ara la seva relació amb el contraban no està demostrada. En tot cas, sí que la premsa de finals del XIX i d'inicis del XX sí que documenta diversos casos de contraban a la platja de la ciutat.

L'estada de sant Josep Oriol. *El sant català Josep Oriol, que visqué al segle XVII, passava temporades d'estiu a Gavà, a la masia d'uns coneguts seus. Aquesta masia, actualment desapareguda, es deia Cal Fuentes, l'illa situada al c/ de Sant Pere entre els carrers de Sant Nicasi i Sant Joan.*²⁵

La relació entre Sant Josep Oriol i la masia de cal Fuentes de Gavà no té cap suport documental. Marian Colomé es va basar en el fet que al rebedor de l'antiga masia de cal Fuentes hi havia un quadre que representava Sant Josep Oriol, i amb relats orals dels masovers del mas que parlaven d'una suposada amistat entre els Fuentes i Sant Josep Oriol. Cal tenir present, però, que el propietari de la masia a finals del segle XVII i inicis del XVIII era de la família Manent, que el 1734 van vendre el mas al doctor barceloní Domingo Fogueres.

Antiga masia de cal Fuentes

²² Marian Colomé. «El Déu de Gavà», *Brugués* 163 (març 1973) 6. L'autor ha comprovat verbalment que aquest sobrenom segueix vigent entre algunes famílies antigues del Prat de Llobregat (2015).

²³ Marian Colomé. «Gavà dels segles XVII i XVIII. Els forns, pous i safareigs», *Brugués* 94 (agost 1966) 5.

²⁴ Alfons Gibert i Valentí. *Cent anys de vida gavanenca (1840-1940)*, Gavà 1990.

²⁵ Marian Colomé. «Reculls Històrics: Cal Fuentes», *Brugués* 3 (setembre 1958) 7; Marian Colomé. «Un aclariment referent a l'antiga casa de Cal Fuentes», *Brugués* 104 (juny 1967).

L'estada del general Prim. *Diuen les cròniques que, abans d'efectuar el cop d'estat que el portaria a la presidència del govern, el general Prim, perseguit per la policia, es va refugiar a Gavà, on hi tenia parents. Els parents del general Prim vivien a la masia gavanenca, avui desapareguda, de can Glòria, situada al carrer Major, fent cantonada amb el c/. de Sant Antoni Abat.*²⁶

El relat que explica aquests suposats fets els situa l'any 1867, tot i que en aquesta època el general Prim estava exiliat mentre preparava l'aixecament exitós de 1868. El que sí que es documenta, però, és l'activitat de grups guerrillers progressistes el 1867 a la zona.²⁷ La seva relació amb can Glòria, però, sembla improbable, ja que en aquella època la masia era propietat de Dorotea Vilardaga, muller de l'industrial barceloní Joan Nadal Rubió.²⁸

Els pits de la pagesa. *A la plaça de la pagesia de Gavà hi ha una estàtua d'una pagesa manadant espàrrecs. S'ha instal·lat com a costum que els esportistes (ciclistes, runners) i altra gent que li toca els pits tindrà bona sort i assolirà els seus objectius.*

Es tracta d'una llegenda urbana recentíssima, ja que l'estàtua data de 2003, obra de l'escultor Ció Abellí. L'autor ha pogut constatar aquest costum personalment, aquest mateix 2017. Encuriósit en veure un ciutadà fer-ho, la resposta va constatar que era vox populi entre esportistes i altres ciutadans. Efectivament, els pits de l'estàtua, de bronze, estan notòriament més brillants que la resta del cos. És doncs una bona mostra de com es creen aquest tipus de costums urbans que acaben singularitzant un municipi respecte dels veïns.

L'escultura de la pagesa

²⁶ Marian Colomé. «Una escena amb el General Prim», *Brugués* 97 (novembre 1966) 5, 7.

²⁷ *La Corona*, 25/07/1867

²⁸ Testament de Josep Vilardaga en favor de la seva filla Dorotea Vilardaga i Julià, notari Constantí Gibert, i obert l'11 de desembre de 1847. ABE, UC 636, imatge 78332.0005